

בדרך לשינוי?

בחירתם של אלכס שטיין ועופר גרוסקור פפ-כשופטים לבית המשפט העליון מהווה בתנאים השוררים אצלנו הישג יוצא דופן של שרת המשפטים. שקד הצליחה לניוט את הוועדה לבחירת שופטים ולהגיע לתוצאה מרשימה, כאשר נדרש לכך רוב

של שבעה חברים מתשעה וכאשר המחלוקות בנושא כמעט בלתי נמנעות. זה גם הישג של נציגי העליון בוועדה, בראשות הנשיאה אסתר חיות. בית המשפט זכה בשני שופטים מהשורה הראשונה, בעלי רקע אינטלקטואלי עשיר. ניתן לצפות שפסקי הדין של השופטים החדשים יציעו פתרון חוקי נאות למחלוקות שיתבררו בפניהם. שאלה נפרדת נוגעת לסיכוי שיתרמו לשינוי כמה מהמגמות המרכזיות בעליון. מגמה אחת נוגעת לפגיעה הקשה בזכויות אדם הנעשית אצלנו בתחום המשפט הפלילי ובמהלך חקירת המשטרה. המהפכה המשפטית שחוינו נשאה את דגל הליברליות וזכויות האדם. בתחום הפלילי, שהוא התחום החשוב ביותר לזכויות אדם, קרה ההפך הגמור.

רק לאחרונה אנו עדים לגל מעצרים בהקשר לחקירות הנוגעות לראש הממשלה ולסביבתו. כבודן של החקירות כמו קומו מונח, אך האומנם יש הצדקה לכלל המעצרים הממושכים הללו, האם הם מקדמים את החקירה, או שמא נועדו לפחות בחלקם, להפעיל לחץ להשגת הודאות או הסדרים עם התביעה? אחר העצורים, ניר חפץ, סיפר על תנאים קשים במיוחד במעצר הרברים ראויים לפחות לבריקה.

זכות האדם שלא להפיל את עצמו מעוגנת בחוקה האמריקאית. בתיאוריה היא מוכרת אצלנו, אך במציאות החקירתית והמשפטית – נמחקה כמעט לחלוטין. לאלכס שטיין הנושא מוכר היטב. הוא כתב עליו. היש סיכוי לשיפור כלשהו בזכויות חשודים, עצורים ונאשמים, שרבים מהם חפים מפשע?

שורה של מחלוקות, שיש לפרוס על פני שלושה צירים מרכזיים, הפכו ללחם חוקו של בית המשפט העליון. ציר אחד הוא זה שבקצהו ריסון שיפוטי ובקצהו האחר אקטיביזם של שיפוטי. ציר אחר הוא חילוני ובקצהו דתי-אורתודוקסי. בציר השלישי מצוי בקצה האחד השיקול הציוני (אחרים ינסחו זאת: האינטרס של הכלל) ובקצהו השני ליברליזם רדיקלי. ההבדל בין הקצוות ישתקף, למשל, בשאלה אם יש לאפשר למחבלים לרכוש תואר אקדמי בתקופת שהותם בכלא, או אם לאפשר את זכות השיבה הפלסטינית באמצעות נישואים. באופן כללי אציין שבשש השנים האחרונות אנו עדים לתוויה מסוימת בעליון לעבר העמדה הציונית (בעיניי זה שיפור), אך אין שינוי באקטיביזם השיפוטי, שנותר ללא גבולות ומגבלות.

בנושאים הללו יש להשקפת עולמו של השופט משמעות רבה. עם זאת, קשה לנבא מראש את החלטתו במקרה ספציפי, גם אם ידועה השקפת עולמו הכללית (והיא לא תמיד ידועה). הפתעות בכיוון זה אינן חסרות, וכל הערכת מגמות בעליון תהיה כפופה להריגים. בציר החילוני-דתי יש הבדל דל מובהק בין שופטים חילונים לרתיים (אף שגם שופטים רתיים אינם פוסקים בהכרח ברוח הרבנות הראשית). בצירים האחרים ניבוי הפסיקה העתידית של השופט קשה יותר. כך, למשל, אין שום התאמה בין השקפת עולם ימנית של שופט למיקומו על ציר האקטיביזם השיפוטי (מבין השופטים בעלי השקפת עולם ימנית דגל הנשיא לנרדי בריסון שיפוטי, ולעומתו היה אדמונד לוי סופר אקטיביסט).

מכאן שניסיון להבטיח שינוי באמצעות מינוי שופטים יכול (אם לא תהיה הפתעה בלתי צפויה) להשיג שינוי הררי גתי לאורך זמן. והשינויים יושפעו מגורמים נוספים, דוגמת ביקורת ציבורית. בסופו של דבר, שינוי חד ומשמעותי ניתן להשיג קודם כל באמצעות חקיקה, אך מסלול חיוני זה נראה כרגע חסום עקב מחלוקות בדרג הפוליטי. כל זה אינו גורע מההישג של שקד, שבקדנציה שלה מוננו לעליון שני שופטים המבטיחים יתר גיוון, ואולי תקווה כלשהי לשיפור, ולו צנוע והדרגתי בהמשך. ■

© כל הזכויות שמורות לדיעות אחרונות בע"מ

אין להעתיק, להפיץ, לשכפל, לערוך, לתרגם, לאחסן במאגרי מידע, לשרר בדרך כלשהי (בכתב, בדפוס או במדיה אחרת) – ובכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר – חלק כלשהו של העיתון (ורבות טקסט, אודיו, וידאו, צילומים, תמונות, מפות, מדיקות) או ברשת טקסטואלית והן בדפים מעוצבים, לרבות באמצעות הקלטה והקלדה, ללא אישור מפורש בכתב מהמוציאה לאור ידיעות אחרונות בע"מ